

Problémem dneška je nedostatek kapitalismu

Kritikou rozhazovačných vlád, které hrají s penězi daňových poplatníků nebezpečné politické hry, nešetří ve svých odpovědích profesor Josef Šíma, rektor vysoké školy CEVRO Institut. Upozorňuje rovněž na pasti pro spotřebitele, které se skrývají za slovy o volném obchodu a ochraně zemědělského trhu. Podle ekonomického odborníka není problémem dneška příliš kapitalismu, ale jeho žalostný nedostatek.

Rozhovor, který vznikl ve spolupráci s Parlamentními listy, vedl **JIRÍ HRONÍK**

Český statistický úřad ve zprávě o vývoji české ekonomiky za první až třetí čtvrtletí loňského roku konstatoval, že již překonala období recese. Uvádí také, že pozitivní vývoj české ekonomiky ve třetím čtvrtletí umocňuje skutečnost, že meziroční růst HDP je ve velké míře generován investicemi. Má veřejnost sdílet optimismus, který ze zveřejňovaných informací plyne?

Česká ekonomika je kriticky závislá na hospodářském vývoji v Německu a dalších zemích západní Evropy. Německo však, zdá se, slevuje z optimismu ohledně budoucího vývoje a některými kroky, jako je zavedení minimální mzdy, si samo podřezává větev své budoucí prosperity. Celá eurozóna pokračuje v navyšování svého dluhu a ekonomiky jsou uměle hnány kupředu politikou levných peněz. Nic z toho nezavdává důvody očekávat, že by se vrátily časy udržitelné a trvalé prosperity. Česká vláda k tomu všemu dále zběsile utrácí peníze, které nemá, více a více komplikuje život podnikatelům, neřeší palčivé problémy penzijní reformy a jiných strukturálních reforem, a navíc vytváří velmi nebezpečné propojení mezi politikou a vybranými velkými podniky. To též nezavdává důvod očekávat příchod lepších časů.

Ekonom Jan Švejnar nedávno upozornil na nebezpečí, které na českou ekonomiku číhá v podobě hrozící recese v Evropě, jejíž pravděpodobnost v tomto roce odhaduje na padesát procent. Znamená to, že po krizi a krátkém oživení se evropská ekonomika místo očekávání konjunktury a vrcholu jako navazujících fází hospodářského cyklu má zase obávat poklesu?

Dokud se bude vytloukat klín klínem a čekat, že stejná hospodářská politika zadlužování a nízkých úrokových sazeb, jež nás dostala do problémů, nás z nich může i vyvést, nic pozitivního se nestane. Je těžké pochopit, proč má tolik lidí tak naivní představy! Krize měla své důvody a ty trvají i nadále.

Mohou k nastartování české ekonomiky pomoci kroky současné vlády spočívající ve zvýšení výdajové stránky státního rozpočtu, nebo by měla raději pro tento rok přikročit k omezování výdajů a vytváření přebytkového rozpočtu?

Věřit v léčivé dopady vládní rozmařilosti znamená vzdát se zdravého rozumu. Teorie Johna Maynarda Keynesa nás sice učí, že ekonomika je tažena agregátními výdaji a že čím více se – jak

---

JE POTŘEBA ZASTAVIT EUROHUJERSKÉ ROZTLESKÁVAČE

a nebezpečné sociální inženýry všech barev dříve, než svou nedomyšlenou politikou celokontinentální politické centralizace zcela rozvrátí myšlenku společné Evropy.

---

koli – utrácí, tím větší prosperitě se můžeme těšit, ale takovéto uvažování trpí řadou vad. Jednak je teoreticky neudržitelné, protože ono velmi záleží na tom, jak se utrácí – a tedy kdo utrácí. Z druhé nás více než půlstoletí praktikování této politiky nutně vede k poznání, že vlády typicky netvoří deficity pouze v dobách krize, jak navrhoval Keynes, aby pak následně z rozpočtových přebytků dluhy splácely, ale utrácí pořád a stále více. Jakmile

vlády jednou přestanou být nuceny udržet vyrovnaný rozpočet, začínají hrát s penězi daňových poplatníků nebezpečné politické hry – Pandořina skříňka je otevřena a je jen otázkou času, kdy která země zjistí, že na splácení dluhů nemá peníze, a následně svým závazkům nedostojí. Nemá-li se toto stát, musí vláda okamžitě přestat státní dluh navyšovat a zastavit zaplevelování portfolií penzijních fondů svými rizikovými dluhopisy.

Jak lze s odstupem hodnotit devizovou intervenci k oslabení koruny, kterou s cílem zabránit deflaci zahájila před rokem Česká národní banka?

Centrální banka žije v zajetí svých mylných makroekonomických modelů. Žije v domněni, že pokles cen není slučitelný s hospodářským růstem. Tak to ale není. V důsledku svého boje se špatným nepřítelem – deflací – pak centrální banka svými intervencemi ředí kupní sílu peněz držených obyvatelstvem a uměle podporuje jedny na úkor druhých, kteří tráří. Centrální banka je velmi mocná instituce, která může ekonomiku rozkolísat a pro miliony lidí vytvořit existenční obtíže. Koneckonců za poslední hypoteční a následně hospodářskou krizi můžeme „poděkovat“ právě centrálním bankám.

Jaký význam pro vývoj světové ekonomiky mohou mít události na Ukrajině a také ty spojené s vyhlášením Islámského státu?

Světová ekonomika potřebuje ze všeho nejméně zvýšení systémové nejistoty. Zpochybnění poválečného uspořádání Ev-

PROBLÉM JE V TOM,

že se země „reálného kapitalismu“ za poslední půl století přeměnily často v karikaturu toho, jak má společnost založená na soukromém vlastnictví a tržním hospodářství vypadat.

ropy je však krok opačným směrem a ukazuje na nebezpečné nezvládnutí umění politiky. Obdobně nebezpečná byla i naivní víra v jakési automatické vytvoření svobodných politických režimů po revolucích Arabského jara nebo po „osvobození“ Iráku. Je smutné pozorovat, jak dlouho některým lidem trvá uvědomit si, že se stala chyba; že trvalá společenská změna musí vycházet zevnitř společností, že společenské insti-

tuce nelze jednoduše přivést zvenčí a transplantovat.

Když se vezmou do úvahy sankce Západu proti Rusku i informace o tom, že se Čína stala největší ekonomikou světa, nenapomáhají tím vlastně Spojené státy a Evropská unie upevňování nebo i rozšiřování společného hospodářského uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky?

Bylo načase, že se tak ohromná země jako Čína v objemu výroby při zohlednění kupní síly stala největší ekonomikou. Z toho bychom si měli odnést tři ponaučení. Zaprvé si uvědomit, kolik zbytečného utrpení, krutosti, bídy a milionů lidských životů přinesl Číně komunismus a centrální plánování ve 20. století. Zadruhé pochopit, že rostoucí prosperita Číny – a celé skupiny BRICS – je dobrou zprávou nejen pro Číňany, ale i pro nás, stejně jako je pro nás dobře, když máme za sousedy bohaté Němce a obchodujeme s bohatými Američany. Zatřetí nezapomenout na to, že stroj na bohatství – inovace, trhy, podnikání, obchodování – se může nejen rozjet ku prospěchu milionů lidí na celém světě, ale že je můžeme hloupou hospodářskou politikou i udusit, podnikatele odradit, ekonomiku zpolitizovat a tvorbu bohatství zastavit. Na to si musíme v Evropě dávat velký pozor!

Nejen ekonomické, ale i energetické a politické problémy ve světě vedou k tomu, že se katastroficky hovoří o zkáze naší civilizace. Spatřujete v nich opravdové nebezpečí pro lidstvo?

Pádu civilizací vždy předcházely věci jako politická rozpínavost impérií a války v zahraničí, které maskovaly úpadek doma a dále jej zároveň prohlubovaly, o čemž dnes stále častěji hovoří někteří zastánci svobody ve vztahu k zahraniční politice USA. Pak také predátorské politiky domácích vlád, které se snažily uchovat v chodu sílící a stále dražší byrokratickou mašinerii pomocí rostoucích daní a znehodnocování měny. V neposlední řadě potom přesun aktivit stále větší části populace od výroby do sektoru příjemců dotací či přímého zaměstnání státem. Spoustu těchto symptomů vidíme dnes kolem sebe. Někdy společnosti ukazují dostatek schopnosti se při vidině blížící se krize mobilizovat a přivodit pozitivní změny politik,

JOSEF ŠÍMA

- Rektor vysoké školy CEVRO Institut a šéfredaktor portálu CI Time;
- věnuje se otázkám hospodářské politiky a vládních regulací;
- autor knih Trh v čase a prostoru, Ekonomie a právo a řady odborných i populárních textů, spoluautor několika učebnic;
- přeložil více než 10 knih včetně Misesova Lidského jednání a Rothbardových Zásad ekonomie.

někdy, bohužel, získávají na síle zkratkovitá, populistická „řešení“, útočící na nejnižší lidské pudy.

Diskutuje se také o budoucnosti eurozóny a Evropské unie. Jaké jí dáváte šance ve světle problémů Evropy s přistěhovalectvím, což se odráží na úspěšnosti politiků ve Francii, Řecku, Británii či Španělsku, kteří nejdou s tím dosavadním hlavním evropským proudem?

Změny ve fungování Evropské unie jsou nutné a nevyhnutelné. Je potřeba zastavit eurohujerské roztleskávače a nebezpečné sociální inženýry všech barev dříve, než svou nedomyšlenou politikou celokontinentální politické centralizace zcela rozvrátí myšlenku společné Evropy. Ohromné hospodářské a politické problémy řady zemí Evropy a silící nacionalismus a xenofobii nezastavíme tím, že budeme centralizaci dále urychlovat a problémy vyostřovat. Evropa bez cel a politických překážek pohybu, prostor pro lidi různých zemí, aby se vzájemně poznávali, obchodovali, cestovali a přirozeně se sblížovali – to vše symbolizuje velmi významný ideál soužití na našem kontinentu, který je třeba udržet a kultivovat. K jeho naplnění je však třeba změnit vizi toho, jak má evropské sjednocování vypadat, a neházet do jednoho pytle kritiky stávající podoby překotné evropské unifikace, kteří volají po postupné integraci zdola, s nebezpečnými nacionalisty a nacionálními socialisty, kteří často usilují o nástup silných národních vůdců, již zavedou politiky hospodářského i politického nacionalismu.

Vše nasvědčuje tomu, že před uzavřením je Transatlantické partnerství pro obchod a investice. Převažují v dohodě TTIP pro Evropu či Česko výhody nad riziky?

U velkých obchodních dohod tohoto typu, v minulosti například NAFTA, je potřeba dát si pozor na to, aby pod hlavičkou „volného obchodu“ v realitě nedocházelo spíše než k odbourávání překážek obchodu k jeho politickému usměrňování. Skutečná smlouva o zavedení volného obchodu by měla mít v podstatě jen pár paragrafů, kde by se říkalo, že se od daného okamžiku ruší daně na dovoz, to jest cla, kvóty a jiné překážky obchodu. Že zkrátka nikdo nebude trestán za to, že bude obchodovat s člověkem v zemi XY. V realitě však takovéto smlouvy mají tisíce stran a jsou vyjednávány mnoho let, což ukazuje, že jde jen o jakési vyvažování zájmů mocných zájmových skupin, tedy že se jedná o organizované zneužívání politiky velkými hráči v neprospěch spotřebitelů.

Nezahrává si Evropa podpisem TTIP tak trochu s ohněm v oblasti obchodování s potravinami, pokud by opustila vysoké standardy ochrany spotřebitele například u geneticky upravených potravin?

Trh s potravinami je příkladem takto deformovaného trhu. Kdyby došlo k jeho uvolnění, prudce by vzrostla svoboda volby všech spotřebitelů. Pakliže má jeden spotřebitel preferenci kupovat

dražší domácí potraviny, a nikoli geneticky modifikované potraviny z dovozu, má možnost to udělat. Má-li jiný spotřebitel preferenci opačnou, může se tak také rozhodnout. Zrušení překážek obchodu není zahrávání si s ohněm, ale přenesení rozhodování o tom, co kdo chce jíst, z rukou politiků, kteří jsou ve vleku silných zájmových skupin, do rukou každého z nás. Takzvaná ochrana zemědělského trhu je jen drahou pastí na spotřebitele, dobře vymyšleným marketingovým sloganem mocných lobbistů.

Tím, že kapitalismus zvítězil ve studené válce nad zeměmi socialistického tábora, zůstává v současnosti jedinou možností společenského řádu, nebo je něčím nahraditelný?

Reálný socialismus, jehož jsme si až přespříliš užili po roce 1948, byl systémem politické a osobní nesvobody, který byl kombinován se zcela iracionálním systémem centrálního řízení hospodářství. Takový systém vede k hospodářskému a společenskému úpadku, který vynikne obzvláště v porovnání se systémem, jehož jádrem je politická a osobní svoboda doprovázená systémem soukromého vlastnictví a tržního hospodářství. Neplánuje-li hospodářství politická nomenklatura, ale každý z nás sám; má-li člověk rozhodovací autonomii; je-li jeho dobré rozhodnutí odměněno ziskem a platí-li každý sám za své chyby, netušeně roste prosperita společnosti. To vidíme v každé zemi, jež tomuto systému, kapitalismu, umožnila být částečně existovat – od České republiky po Čínu či Jižní Koreu.

Proč ale kapitalismus a jeho systém liberální ekonomiky a tržního hospodářství, pokud je tím nejsprávnějším, nedokáže čelit světovým krizím a mohutným ekonomickým otřesům?

Problém je v tom, že se země „reálného kapitalismu“ za poslední půl století přeměnily často v karikaturu toho, jak má společnost založená na soukromém vlastnictví a tržním hospodářství vypadat. Vlády na daních konfiskují kolem poloviny všech příjmů a i navzdory takto vysokým daním jim příjmy nestačí na jejich marnotratné programy a permanentně se zadlužují; svými regulatorními politikami drasticky ochromují svobodu podnikatelů nakládat s vlastním majetkem a mnozí autoři tak dnešní „kapitalismus“, kde reálné soukromé vlastnictví téměř neexistuje, označují spíše za participatorní fašismus; komplikovanými zákoníky práce snižují počet dostupných pracovních míst a své problémy se snaží řešit politikou nízkých úrokových sazeb, která však vytváří hospodářský cyklus a masovou nezaměstnanost, a tak dále a tak dále. Problémem dneška není příliš kapitalismus, ale jeho žalostný nedostatek! A překvapovat by nás nemělo to, že existují krize a nezaměstnanost, kterou nám tvoří naše krátkozraké politiky, ale že stále zmenšující se skupina živnostníků a podnikatelů dokáže ještě vůbec uživit nejen sebe, ale i trvale rostoucí skupinu těch, kteří svůj příjem získávají ze státního rozpočtu, to znamená z jejich daní.